

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.7>

УДК 336.143:338.45:659.1

Є. В. Міщук,

д. е. н., професор, професор кафедри маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління, Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4145-3711>

Р. В. Короленко,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку, Криворізький національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2346-3350>

АНАЛІЗ БЮДЖЕТУ МІСТА ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОМИСЛОВОЇ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ Й СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ

Ie. Mishchuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Marketing, Accounting, Taxation, and Public Administration, Kryvyi Rih National University

R. Korolenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Finance of Business Entities and Innovation Development, Kryvyi Rih National University

ANALYSIS OF THE CITY BUDGET AND ITS ROLE IN ENSURING THE INDUSTRIAL PRODUCT POLICY OF ENTERPRISES AND CONSUMER BEHAVIOR

У статті досліджено роль міського бюджету у формуванні промислової товарної політики підприємств та впливі на споживчу поведінку населення на прикладі бюджету Криворізької міської територіальної громади за 2023–2024 рр. Акцент зроблено на тому, що міський бюджет є не лише фінансовим планом надходжень і видатків, а й потужним інструментом управління місцевим розвитком, який через пріоритети фінансування формує умови для діяльності промислових підприємств та впливає на структуру витрат домогосподарств. Сформовано фінансово-стимулюючу, регулюючу та соціально-економічну роль міського бюджету. Показано прямий та опосередкований вплив фінансово-стимулюючої ролі. Регулююча роль пов'язана зі створенням прогнозованого середовища для підприємств, що дозволяє коригувати товарну політику та виробничі стратегії відповідно до очікуваної динаміки попиту. Соціально-економічна роль проявляється у підвищенні доступності товарів та послуг, стимулюванні споживчої активності та формуванні ринку, сприятливого для розвитку промислових підприємств.

На прикладі бюджету м. Кривого Рогу показано фактичні та потенційні наслідки бюджетної політики: скорочення видатків на транспорт і дорожнє господарство, зростання фінансування житлово-комунальної сфери, будівництва, соціального захисту та освіти. Аналіз засвідчив змішаний ефект бюджету: інвестиції в інфраструктуру та соціальну сферу створюють стимулюючі умови для промисловості і населення, тоді як скорочення фінансування екології, надзвичайних ситуацій та транспорту підвищує виробничі ризики та впливає на структуру витрат домогосподарств.

Результати дослідження продемонстрували, що міський бюджет є комплексним інструментом, який може виступати як каталізатором розвитку промисловості і формування раціональної споживчої поведінки, так і чинником ризику, якщо його пріоритети не збалансовані. Практична цінність полягає у використанні аналізу бюджетних видатків для стратегічного планування промислової політики та оцінки впливу на поведінку споживачів у межах міської територіальної громади.

The article examines the role of the city budget in shaping the industrial product policy of enterprises and influencing consumer behavior, using the budget of the Kryvyi Rih City Territorial Community for 2023–2024 as a case study. Emphasis is placed on the fact that the city budget is not merely a financial plan of revenues and expenditures, but also a powerful tool for managing local development, which, through funding priorities, shapes the conditions for industrial enterprises and affects the structure of household spending. The financial-stimulating, regulatory, and socio-economic roles of the city budget are identified. The direct and indirect effects of the financial-stimulating role are demonstrated. The regulatory role is associated with creating a predictable environment for enterprises, allowing them to adjust product policies and production strategies according to the expected demand dynamics. The socio-economic role is manifested in increasing the accessibility of goods and services, stimulating consumer activity, and forming a market conducive to the development of industrial enterprises.

Using the budget of Kryvyi Rih as an example, the study shows the actual and potential consequences of budgetary policy: a reduction in spending on transport and road infrastructure, alongside increased funding for housing and communal services, construction, social protection, and education. The analysis revealed a mixed effect of the budget: investments in infrastructure and social sectors create stimulating conditions for industry and the population, while reduced funding for environmental protection, emergency services, and transport increases production risks and affects household spending patterns.

The results demonstrate that the city budget is a comprehensive instrument that can act both as a catalyst for industrial development and the formation of rational consumer behavior, and as a risk factor if its priorities are not balanced. The practical significance lies in using the analysis of budget expenditures for strategic planning of industrial policy and assessing their impact on consumer behavior within the city territorial community.

Ключові слова: інфраструктура, міський бюджет, промислова політика, товарна політика, споживча поведінка, соціально-економічний розвиток.

Keywords: infrastructure, city budget, industrial policy, product policy, consumer behavior, socio-economic development

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відомо, що бюджет міста являється не лише фінансовим планом надходжень і витрат, а й важливим інструментом управління місцевим розвитком. Саме через нього визначаються види і кількість ресурсів, котрі спрямовуватимуться на підтримку промислових підприємств комунальної власності, розвиток інфраструктури чи соціальні програми тощо. Таким чином, через бюджети міст формується середовище для економічної активності та рівень добробуту населення. Відповідно, бюджет як прямо, так і опосередковано впливає і на промислову товарну політику підприємств, і на споживчу поведінку мешканців територіальної громади.

Попри це, у науковій та практичній площині зазначений вплив найчастіше розглядається, як нам видається, поверхнево, через призму загальних «макроекономічних чинників». Адже, переважно, розглядаються загальні характеристики впливу місцевих фінансів на економіку, залишаючи поза увагою те, що саме міський бюджет має потенціал значно скорегувати умови для промислового виробництва і споживання. У результаті недостатньо враховується те, як бюджетні рішення на місцевому рівні формують виробничі стратегії підприємств, впливають на структуру товарної політики та водночас визначають рівень і напрями споживчих витрат населення. Окреслена проблема стала особливо відчутною в умовах сучасної економічної нестабільності, яка вимусила підприємства скорочувати ресурси і змінювати попит на ринку B2B, а домогосподарства – адаптуватися до змін на ринку робочої сили, скорочення реальних доходів і підвищення цін. За таких обставин міський бюджет може виступити або каталізатором, або ж гальмом у сприянні розвитку промисловості й формуванні раціональної споживчої поведінки. Разом із цим,

без поглибленого аналізу його ролі сформульовані вище взаємозв'язки не перетворюються на практичні інструменти управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виявлено, що в науковій літературі має місце певний дисбаланс: з одного боку, активно досліджується проблематика наповнення і використання місцевих бюджетів, з іншого – питання промислової та маркетингової політики підприємств і споживчої поведінки. Обидва напрями залишаються слабко інтегрованими між собою. Праці, в яких аналізуються місцеві бюджети, не повною мірою враховують їх вплив на товарну політику підприємств і поведінку споживачів, а дослідження, присвячені маркетингу промислових підприємств і споживчій поведінці, оминають специфіку місцевого бюджетного регулювання.

Так, у працях Смолінської С.Д. та Скидан У.І. [1], Грановської І.В. зі співавторами [2], Штефан Л.Б. [3], Жукової Л.М. та Шабалдас Н.В. [4] головна увага зосереджена на стані податкових надходжень, проблемі бюджетного дефіциту та його впливі на фінансову безпеку. Дослідження названих науковців мають вагомe значення, оскільки формують методичну та аналітичну базу щодо ефективного використання бюджетних ресурсів. Однак вони практично не враховують вплив бюджету на промислову політику підприємств і споживчу поведінку населення.

З іншого боку, серед науковців, що присвятили свої дослідження питанням формування та реалізації промислової і маркетингової політики підприємств особливо слід виділити наукові розробки Перерви П.Г. та Ілляшенка С.М. [5; 6; 7]. Вони є визнаними фахівцями, які заклали фундаментальні підходи, на яких базуються дослідження багатьох вчених. Зокрема, праці Безуглої Л.С. з колективом [8], Череп О.Г. і Коцеруби А.В. [9], Абрамович І. та Квасової М. [10], Кузьминчук Н.В. з колегами [11], Лісеного Є. і Дяченка Ю. [12], Калініченко О.О. та Пойти І.О. [13], Головчук Ю.О. та Середницької Л.П. [14] досліджують питання маркетингової та товарної політики, конкурентоспроможності промислової продукції, стратегій диверсифікації, особливостей адаптації підприємств у кризових умовах. Вони

роблять суттєвий внесок у розуміння внутрішньої політики підприємств, однак залишають поза увагою роль місцевого бюджету у формуванні умов для реалізації такої політики. Наприклад, Кузьмінчук Н. В., Куценко Т. М., Терованесова О. Ю., розглядаючи зовнішнє середовище підприємства, поділяють його на мікро- та макросередовища. Примітно, що, на відміну від суб'єктів мікросередовища, як-то постачальники, конкуренти тощо, до макросередовища ними віднесено 5 груп чинників: від економічних і соціально-культурних до технологічних і природно-географічних [11, с. 155].

Такий стан розробленості проблеми актуалізує потребу у комплексному дослідженні взаємозв'язку між міським бюджетом, промисловою політикою підприємств і споживчою поведінкою населення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні ролі бюджету міста у забезпеченні промислової товарної політики підприємств й споживчої поведінки.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що через планування видатків і пріоритетів у фінансуванні місцевий бюджет може впливати на виробничі рішення підприємств, спрямовуючи ресурси у пріоритетні галузі та коригуючи ринкові дисбаланси. У цьому проявляється фінансово-стимулююча роль міського бюджету. Водночас дана роль бюджету має як прозорий, так і непрозорий вимір. Прозорий прояв характеризує видатки на інфраструктурні проекти, субсидії та інвестиційні програми, які безпосередньо підтримують виробництво і стимулюють попит. Непрозорий прояв виявляється через багатопланові опосередковані ефекти, серед яких зміни у доходах населення, розвиток комунальних та соціальних послуг, підвищення ефективності ринку праці, тобто усе те, що здійснює вплив на споживчу поведінку та формує стратегії підприємств, навіть якщо такі зв'язки не завжди виявляються явно. Разом із цим, бюджет міста слугує інформаційним інструментом: підприємства можуть прогнозувати ринкову ситуацію, оцінювати ефективність своєї товарної політики та адаптувати виробництво під очікувану динаміку попиту. У цьому проявляється регулююча роль місцевого бюджету. Його соціально-економічна

роль полягає у формуванні стимулів для споживачів через субсидії, соціальні виплати та пільги, що прямо впливає на структуру витрат домогосподарств і визначає напрямки ринку для промислових виробників.

Для наочної демонстрації механізму впливу бюджету міста на промислову політику підприємств і споживчу поведінку доцільно звернутися до аналізу конкретного міського бюджету, що дозволить оцінити його практичну ефективність і специфіку розподілу ресурсів. Зробимо за даними бюджету Криворізької міської територіальної громади (місто Кривий Ріг Дніпропетровської області).

Аналіз виконання бюджету міста Кривий Ріг за 2024 р. із позиції забезпечення промислової товарної політики підприємств дозволяє оцінити, як фінансова політика міста впливає на виробничу сферу та інфраструктурні умови для таких великих промислових комбінатів, як ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПРАТ «Центральний ГЗК», ПРАТ «Інгулецький ГЗК» та інші містоутворювальні гірничо-збагачувальні підприємства.

Найперше, що, на наш погляд, слід виділити, це те, що видатки на транспорт і дорожнє господарство за 2024 р. були виконані на рівні 1 068 162,7 тис. грн, що на 1 102 623,9 тис. грн менше, ніж у 2023 р. Для промислових підприємств подібне зниження фінансування ремонту та модернізації транспортної інфраструктури може погіршити логістику постачання сировини та відвантаження продукції, що безпосередньо впливає на товарну політику і здатність підприємств ефективно працювати на ринку. Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та гірничозбагачувальних комбінатів (ПРАТ «Центральний ГЗК», ПРАТ «Інгулецький ГЗК») ефективна транспортна мережа є принциповою для експорту сталі та концентратів. Звісно, багато науковців вже розкрили проблематику зміни логістичних маршрутів через військові дії, однак у даному дослідженні це не є предметом нашої уваги.

Таблиця 1. Показники виконання бюджету Криворізької міської територіальної громади, 2023-2024 рр.*

Показники міського бюджету	Виконано у 2023 р.	План на 2024 р.	Виконано у 2024 р.	Абсолютне відхилення (2024/2023)	Відносне відхилення, %
Державне управління	319 206,5	410 065,0	399 432,0	80 225,5	25,1
Освіта	3 074 357,8	3 847 594,8	3 633 048,3	558 690,5	18,2
Охорона здоров'я	514 369,0	733 002,6	629 196,8	114 827,8	22,3
Соціальний захист та соцабезпечення	748 635,2	959 996,6	947 594,0	198 958,8	26,6
Культура і мистецтво	169 398,1	194 501,6	178 130,9	8 732,8	5,2
Фізкультура і спорт	146 466,9	209 427,4	195 896,4	49 429,5	33,7
Житлово-комунальне господарство	867 554,9	1 890 028,7	1 792 578,7	925 023,8	106,7
Будівництво та регіональний розвиток	32 731,4	220 038,8	133 545,7	100 814,3	308,1
Транспорт і дорожнє господарство	2 170 786,6	1 084 570,5	1 068 162,7	-1 102 623,9	-50,8
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	99 805,0	240 291,9	234 550,6	134 745,6	135,0
Інші програми та заходи економічної діяльності	426 476,9	784 190,3	603 046,5	176 569,6	41,4
Інша діяльність	756 943,1	1 071 051,0	607 593,7	-149 349,4	-19,7
Заходи із надзвичайних ситуацій	99 182,1	27 410,6	24 053,0	-75 129,1	-75,7
Громадський порядок та безпека	457 779,3	590 576,5	539 142,1	81 362,8	17,8
Охорона навколишнього середовища	56 622,6	33 500,0	14 138,5	-42 484,1	-75,0
Фінансова підтримка ЗМІ	23 985,4	27 364,7	26 914,8	2 929,4	12,2
Міжбюджетні трансферти	833 168,0	626 701,8	573 252,5	-259 915,5	-31,2
Субвенції та компенсації	40 883,7	210 812,7	210 583,7	169 700,0	415,0
Усього видатків	10 160 145,2	12 271 936,3	10 996 459,0	836 313,8	8,2

*Джерело: [15]

Видатки на житлово-комунальне господарство зросли на 106,7 %, що становить 1 792 578,7 тис. грн та позитивно впливає на забезпечення соціальної інфраструктури для працівників промислових підприємств і може створювати додаткові стимули для утримання та залучення робочої сили. Підвищення фінансування у сфері будівництва та регіонального розвитку на 308,1 %

(133 545,7 тис. грн) також створює потенційні можливості для модернізації промислових зон та підтримки інфраструктурних проєктів, важливих для логістики підприємств.

Фінансування інших програм економічної діяльності збільшилося на 41,4% і становить 603 046,5 тис. грн. Зазначені програми можуть включати заходи підтримки малого та середнього бізнесу, стартапів у сфері технологій та інновацій, що потенційно створює додаткові канали постачання компонентів і послуг для великих промислових підприємств.

Разом із цим, мало місце значне скорочення видатків на охорону навколишнього середовища (-75%) і на заходи із надзвичайних ситуацій (-75,7%). Така динаміка може негативно вплинути на промислові підприємства, які повинні дотримуватися екологічних норм і стандартів безпеки виробництва, що у довгостроковій перспективі може ускладнити їх товарну політику та конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, зокрема ринку ЄС. Зокрема, ПРАТ «Інгулецький ГЗК» був змушений інвестувати у додаткові системи очищення води та пилогазоочисні установки, що вплинуло на структуру витрат і, відповідно, на ціноутворення продукції.

Таким чином, бюджетні показники 2024 р. характеризують змішаний ефект для промислових підприємств м. Кривого Рогу: підвищене фінансування житлово-комунальної та будівельної сфери створює позитивні умови для соціальної стабільності та розвитку інфраструктури, тоді як скорочення витрат на транспорт, екологію та надзвичайні ситуації підвищує ризики логістики та відповідності стандартам виробництва. Для промислової товарної політики підприємств зазначене вказує на необхідність додаткового інвестування у власну логістичну та екологічну інфраструктуру для підтримки стабільності виробництва та конкурентоспроможності продукції.

Для ілюстрації практичних наслідків бюджетної політики на діяльність промислових підприємств представимо таблицю, в якій продемонструємо взаємозв'язок видатків бюджету м. Кривого Рогу у 2024 р. з виробничими та логістичними показниками основних підприємств міста (табл. 2).

Таблиця 2. Взаємозв'язок видатків бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2024 р. з виробничими та логістичними показниками основних підприємств м. Кривий Ріг*

Розділ бюджету	Виконано у 2024 р., тис. грн	Абсолютне відхилення (2024/2023)	Вплив на промислові підприємства	Конкретні наслідки для товарної політики
Транспорт і дорожнє господарство	1 068 162,7	-1 102 623,9	Зменшення фінансування інфраструктури перевезень	Затримки доставки руди та коксу, підвищення логістичних витрат, необхідність власних інвестицій у транспортні засоби
Житлово-комунальне господарство	1 792 578,7	925 023,8	Покращення умов для працівників підприємств	Зменшення плинності кадрів, стабільність виробництва, опосередкований позитивний ефект на продуктивність
Будівництво та регіональний розвиток	133 545,7	100 814,3	Розвиток промислових зон та модернізація виробничих приміщень	Покращення під'їзних шляхів до кар'єрів і фабрик, оптимізація складських площ, зростання ефективності виробництва
Інші програми економічної діяльності	603 046,5	176 569,6	Підтримка малого та середнього бізнесу	Стабільність постачання комплектуючих, скорочення термінів поставок, зниження витрат підприємств
Охорона навколишнього середовища	14 138,5	-42 484,1	Недофінансування екологічних заходів	Підвищення ризиків порушення норм, додаткові витрати підприємств на очищення вод та викидів
Заходи надзвичайних ситуацій	24 053,0	-75 129,1	Скорочення ресурсів для аварійного реагування	Збільшення ризику зупинок виробництва через аварії або технічні неполадки
Освіта	3 633 048,3	558 690,5	Підготовка кваліфікованих кадрів для промисловості	Кадровий потенціал для впровадження нових технологій, підвищення ефективності виробництва
Соціальний захист та соцзабезпечення	947 594,0	198 958,8	Підтримка працівників підприємств	Покращення соціальної стабільності, зменшення ризику страйків або скорочення робочої сили
Фінансова підтримка ЗМІ	26 914,8	2 929,4	Опосередкований вплив на імідж підприємств	Можливість формування позитивного інформаційного фону для інвестицій та розвитку виробництва

Продовження таблиці 2.

Розділ бюджету	Виконано у 2024 р., тис. грн	Абсолютне відхилення (2024/2023)	Вплив на промислові підприємства	Конкретні наслідки для товарної політики
Міжбюджетні трансферти	573 252,5	-259 915,5	Зменшення фінансових ресурсів для субсидованих програм	Обмеження фінансування інфраструктурних та виробничих проектів
Субвенції та компенсації	210 583,7	169 700,0	Підтримка окремих інвестиційних програм	Додаткові кошти для модернізації обладнання або розвитку виробництва

*Джерело: систематизовано авторами

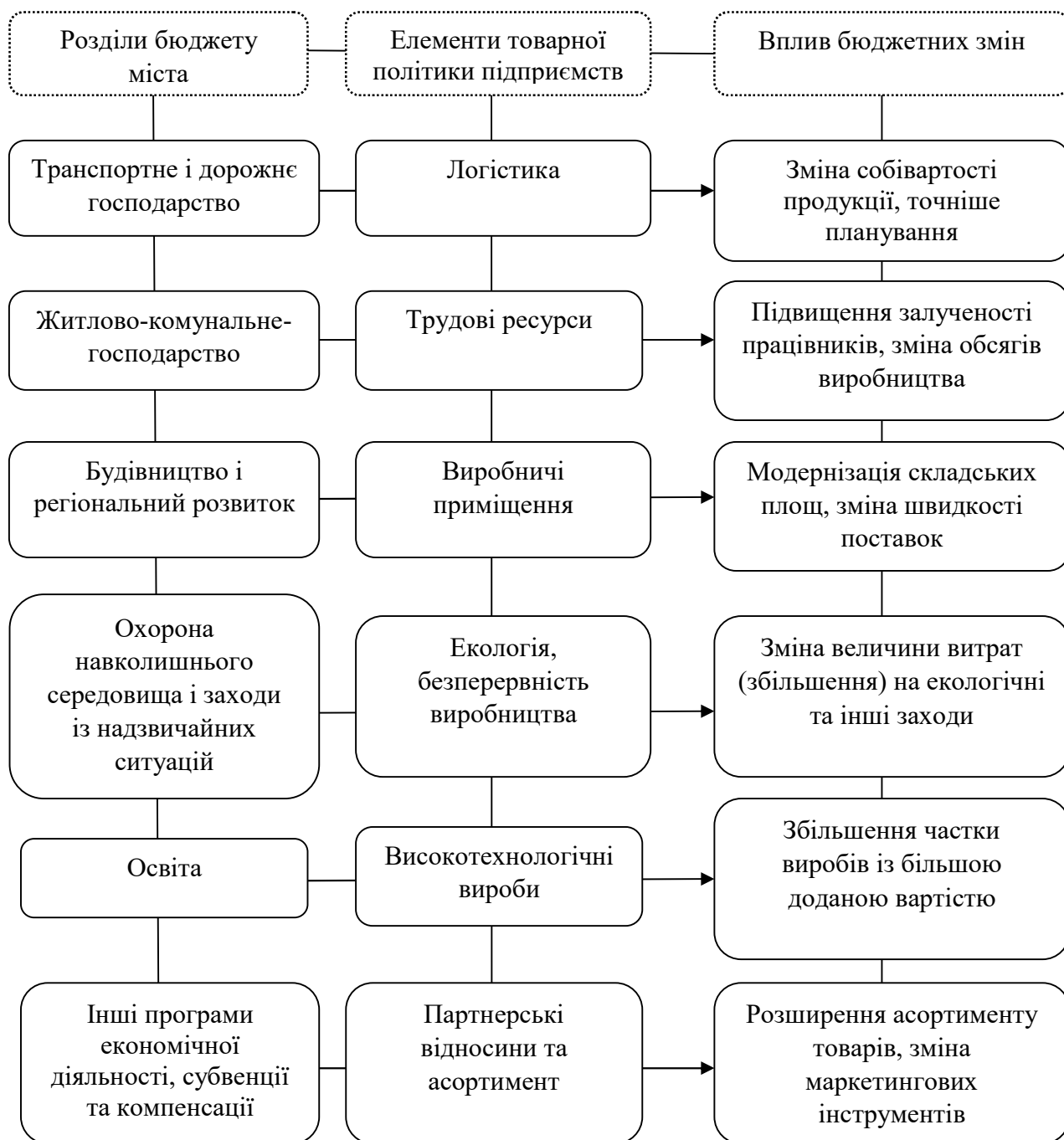
Як показано нами вище, скорочення видатків на транспорт і дорожнє господарство (зменшення на 50,8% у порівнянні з 2023 р.) змусило підприємства активізувати власні логістичні ресурси. Наприклад, одне із гірничовидобувних підприємств інвестувало у власний парк вагонів та автотранспорту, щоб уникнути затримок у доставці концентрату на металургійні фабрики. Такий крок призвів до збільшення і без того зростаючої собівартості продукції, але одночасно стимулював впровадження більш точного планування логістики та оптимізації маршрутів.

Виявлене раніше збільшення видатків на житлово-комунальне господарство (106,7%) і соціальний захист (26,6%) створило умови для стабілізації відтоку трудових ресурсів. Підприємства, особливо ПРАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», змогли зменшити плинність кадрів і підвищити залученість працівників у виробничі процеси. Це дозволило кільком промисловим підприємствам затримати падіння обсягів випуску готової продукції та впровадити нові товарні лінії з більш складною обробкою металу та концентратів, які були обмеженими через дефіцит кваліфікованих кадрів.

Підтримка освіти та професійної підготовки (зростання видатків на 18,2%) забезпечила довгострокове планування товарної політики, орієнтоване на впровадження інноваційних технологій у виробництво. Завдяки підготовленим кадрам підприємства отримали можливість збільшити частку високотехнологічних виробів із більшою доданою вартістю.

Підтримка інших програм економічної діяльності та субвенцій (41,4% та 415%) стимулювала розвиток партнерських відносин із постачальниками та субпідрядниками. Своєю чергою, це надає можливості для розширення асортименту товарів, покращення логістичних ланцюгів та впровадження нових маркетингових інструментів для просування продукції підприємств.

Узагальнено, взаємозв'язок статей міського бюджету та елементів товарної політики представлено на рис. 1.

Рисунок 1. Взаємозв'язок статей міського бюджету, елементів товарної політики та вплив на неї бюджетних змін (розроблено авторами)

Таким чином, у 2024 р. загальні видатки міського бюджету виконано на 10 996 459,0 тис. грн, що на 836 313,8 тис. грн або 8,2 % перевищує фактичні видатки 2023 року. Найбільш значні прирости спостерігаються у сфері будівництва та регіонального розвитку (+308,1 %), житлово-комунального господарства (+106,7 %) та субвенцій і компенсацій (+415,0 %). Стосовно впливу на споживчу поведінку, то слід відмітити, що такі витрати безпосередньо стимулюють попит на будівельні матеріали, техніку, послуги підрядників і суміжних сфер. Для членів територіальної громади окреслене характеризує можливості підвищення зайнятості у будівельному секторі та суміжних галузях, відповідно підтримання доходів сімей і, як наслідок, їх купівельну спроможність.

Окремо слід указати на зростання фінансування житлово-комунального господарства, яке в теорії має супроводжуватися покращенням якості послуг водопостачання, тепlopостачання, вивезення сміття та ремонту комунальної інфраструктури. У такому разі це має сприяти зниженню частки витрат сімей на відповідні послуги і дозволяє спрямовувати більше коштів на споживчі товари та послуги. На практиці, відомо, що якість питної води в м. Кривий Ріг залишається доволі низькою, що спричиняє необхідність встановлення домашніх очисників або, що надзвичайно розвинуто – купівля вже очищеної питної води у спеціально обладнаних пунктах. Тому у м. Кривий Ріг протягом останніх двох років спостерігається активний розвиток малого бізнесу у сфері продажу очищеної питної води. Це явище стало реакцією на зростаючий попит населення на безпечну і якісну воду, зокрема через обмежену довіру до традиційного централізованого водопостачання та коливання якості води в окремих районах міста. Малий бізнес у цій сфері проявляє високу гнучкість, швидко реагуючи на потреби споживачів, пропонуючи як розлив у бутлях різних обсягів, так і доставку води додому (ринок B2C) чи в офіси (ринок B2B). Разом із цим, доволі гострою залишається проблема централізованого опалення. Основними постачальниками тепла є комунальне підприємство «Криворіжтепломережа» та державне – АТ «Криворізька теплоцентраль».

Аварійні ситуації та застаріла інфраструктура значно знизили ефективність опалення та, як наслідок, жителі змушені додатково витратитися на придбання автономних опалювальних пристроїв (обігрівачів, конвекторів та інших приладів), що підвищує витрати домогосподарств і впливає на економічну поведінку мешканців м. Кривий Ріг.

Фінансування соціальної сфери також істотно зросло: соціальний захист і соцзабезпечення (26,6 %), освіта (18,2 %), охорона здоров'я (22,3 %) і фізкультура та спорт (33,7 %). Зокрема, підвищення видатків на охорону здоров'я означає збільшення доступності медичних послуг і ліків, що зменшує непередбачувані витрати домогосподарств і підвищує їхню споживчу активність у інших категоріях. Підвищення фінансування освіти збільшує доступність дитячих садків, шкіл та додаткових освітніх програм, що впливає на сімейний бюджет через зменшення витрат на приватні освітні послуги та стимулює додаткове споживання на культурні, спортивні та навчальні послуги. Фінансування фізкультури та спорту підвищує доступ населення до спортивних об'єктів і заходів, що збільшує витрати на спортивну екіпіровку, клубні внески та оздоровчі послуги.

Зменшення фінансування транспортної інфраструктури може призвести до погіршення мобільності громадян, збільшення часу на поїздки, підвищення витрат на приватний транспорт і, як наслідок, зниження споживчих витрат у роздрібній торгівлі та сфері послуг. Скорочення видатків на охорону навколишнього середовища обмежує інвестиції в зелені зони, благоустрій та екологічні проекти, що впливає на привабливість міста для відпочинку і дозвілля, а отже, на витрати населення у сегменті розваг та рекреації.

Фінансування інших напрямів, таких як державне управління (25,1 %), культура і мистецтво (5,2 %) та громадський порядок і безпека (17,8 %), також має непрямий вплив на споживчу поведінку. Збільшення видатків на державне управління та безпеку підвищує ефективність адміністративних послуг та зменшує витрати громадян на оформлення документів, штрафи або приватні охоронні послуги. Ріст фінансування культури і мистецтва дозволяє розширити

доступ до культурних заходів, що стимулює витрати на квитки, сувеніри та додаткові послуги в сфері дозвілля.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Сформовано ролі міського бюджету у забезпеченні промислової товарної політики підприємств й споживчої поведінки. Зокрема, охарактеризовано фінансово-стимулюючу, регулюючу та соціально-економічну роль. Показано, що фінансово-стимулююча роль сприяє розвитку виробництва: субсидії, гранти та податкові пільги мотивують підприємства впроваджувати нові технології, розширювати асортимент товарів і підвищувати якість продукції, водночас стимулюючи попит серед населення через доступні ціни. Регулююча роль дозволяє виокремити вплив на структуру ринку, формуючи пріоритетні галузі, контролюючи обсяги виробництва та забезпечуючи баланс між попитом і пропозицією, що коригує споживчі пріоритети та формує стабільну поведінку покупців. Соціально-економічна роль забезпечує доступність товарів і послуг для різних верств населення, що підтримує платоспроможний попит, стимулює раціональне споживання та водночас підвищує ефективність промислової політики через стабільний внутрішній ринок.

Визначено взаємозв'язок видатків бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2024 р. з виробничими та логістичними показниками основних підприємств м. Кривий Ріг. Виявлено, що бюджетні зміни 2024 р. призвели до того, що промислова товарна політика підприємств міста трансформувалася в бік підвищення внутрішньої ефективності виробництва, оптимізації логістики, модернізації виробничих потужностей та адаптації до зростаючих екологічних та соціальних вимог, при цьому частково збільшилася собівартість продукції через скорочення державного фінансування транспортної та екологічної інфраструктури.

Обґрунтовано, що структура міського бюджету м. Кривого Рогу у 2024 р. формує комплексний ефект на споживчу поведінку: прямий стимул через зростання доходів і доступності соціальних послуг, а також непрямий вплив через поліпшення або погіршення інфраструктури, доступності транспортних і

комунальних послуг. Виявлено, що позитивний ефект переважає, оскільки значне зростання видатків у соціальній, будівельній і комунальній сферах збільшує купівельну спроможність домогосподарств і стимулює локальне споживання.

Напрямок подальших досліджень є розвиток методичних підходів до оцінювання впливу бюджету на виробничі рішення підприємств на основі інтеграції фінансових та інвестиційних показників, з урахуванням підтримки окремих галузей. Крім цього, перспективним напрямком досліджень є розробка конкретних каналів впливу бюджету на споживчу поведінку населення, зокрема через соціальні виплати, субсидії, розвиток інфраструктури та програми стимулювання попиту.

Література

1. Смолінська С.Д., Скидан У.І. Стан фінансового забезпечення місцевих бюджетів. *Modern Economics*. 2022. № 33. С. 110-116. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V33\(2022\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V33(2022)-14)

2. Грановська І.В., Макаруч І.М., Граановський О.С. Аналіз податкових надходжень до місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2024 . № 2 (132). С. 71-77. DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-2-12>

3. Штефан Л.Б. Аналіз бюджетного дефіциту в Україні та його соціально-економічні наслідки. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 41. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1573/1514>

4. Жукова Л.М., Шабалдас Н.В. Вплив бюджетного дефіциту на фінансову безпеку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 23. С. 11–16. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2021/4.pdf

5. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*. Економічні науки. 2016. № 27 (1199). С. 77-81.

6. Перерва П.Г., Нагі С., Кобелева Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень

конкурентоспроможності. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*. Економічні науки. 2018. № 15 (1291). С. 89-94.

7. Ілляшенко С. М., Пересадько Г. О. Маркетингова товарна політика промислового підприємства: управління стратегіями диверсифікації : монографія; за заг. ред. С. М. Ілляшенка. Суми : Університетська книга, 2009. 328 с.

8. Безугла Л.С., Агафонов О.Д., Гладкий Д.Р. Формування маркетингової товарної політики. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 35. С. 133-137. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct35-19>

9. Череп О. Г., Коцеруба А. В. Формування системи маркетингової товарної політики. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2021. № 1. С. 320-323. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-290-1-55>

10. Абрамович І., Квасова М. Маркетингова товарна політика та її особливості в кризових умовах господарювання. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-8>

11. Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М., Терованесова О. Ю. Теоретичні підходи до розуміння сутності маркетингової товарної політики підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 66. С. 149-158. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i66.173206>

12. Лісеній Є., Дяченко Ю. Управління та шляхи удосконалення маркетингової товарної політики підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-25>

13. Калініченко О.О., Пойта І.О. Проблеми та перспективи розвитку маркетингової товарної політики підприємства. *Economy and society: modern foundation for human development: proceedings of the Conference Part II, October 31th, 2016. Leipzig, 2016*. С. 117-119.

14. Головчук Ю.О., Середницька Л.П. Маркетингова товарна політика – інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 61-68. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.1.61>

15. Офіційний сайт Криворізької міської ради та її виконавчого комітету.
URL: <https://kr.gov.ua/pro-vikonannya-byudzhetu-krivorizkoyi-miskoyi-teritorialnoyi-gromadi>

References

1. Smolins'ka, S.D. and Skydan, U.I. (2022), "The state of financial support of local budgets", *Modern Economics*, vol. 33, pp. 110-116. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V33\(2022\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V33(2022)-14)

2. Hranovs'ka, I.V. Makarchuk, I.M. and Hraanovs'kyj, O.S. (2024), "Analysis of tax revenues to local budgets under martial law", *Derzhava ta rehiony. Seriia: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 2 (132), pp. 71-77. DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-2-12>

3. Shtefan, L. (2022), "Analysis of the budget deficit in Ukraine and its socio-economic consequences", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 41, available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1573/1514> (Accessed 10 Sept 2025).

4. Zhukova, L.M. and Shabalda, N.V. (2021), "The impact of the budget deficit on the financial security of Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 11-16, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2021/4.pdf (Accessed 10 Sept 2025).

5. Pererva, P.H. and Kobieliava, T.O. (2016), "Marketing policy and sales strategy for innovations in the industrial products market", *Visnyk Nats. tekhn. un-tu «KhPI». Ekonomichni nauky*, vol. 27 (1199), pp. 77-81.

6. Pererva, P.H. Nahi, S. and Kobieliava, T.O. (2018), "Assessment of the impact of the innovation, investment and marketing policy of the enterprise on the level of competitiveness", *Visnyk Nats. tekhn. un-tu «KhPI». Ekonomichni nauky*, vol. 15 (1291), pp. 89-94.

7. Iliashenko, S.M. (2009), *Marketynhova tovarna polityka promyslovoho pidpriemstva: upravlinnia stratehiamy dyversyfikatsii [Marketing product policy of industrial enterprise: management strategies of diversification]*, Universitetska kniga, Sumi, Ukraine.

8. Bezuhla, L.S. Ahafonov, O.D. and Hladkyj, D.R. (2019), “Formation of marketing product policy”, *Infrastruktura rynku*, vol. 35, pp. 133-137. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct35-19>
9. Cherep, O.H. and Kotseruba, A.V. (2021), “Formation of the marketing product policy system”, *Visnyk Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, Vol. 1, pp. 320-323. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-290-1-55>
10. Abramovych, I. and Kvasova, M. (2022), “Marketing product policy and its features in crisis economic conditions”. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vol. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-8>
11. Kuzminchuk, N.V. Kutsenko, T.M. Terovanesova, O.Yu. (2019), “Theoretical approaches to understanding the essence of the company’s marketing product policy”, *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 66, pp. 149-158. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i66.173206>
12. Lisenyj, Ye. and Diachenko, Yu. (2021), “Management and ways of improving the marketing commodity policy of the enterprise”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-25>
13. Kalinichenko, O.O. and Poita, I.O. (2016), “Problems and prospects of enterprise marketing product policy development”, *Economy and society: modern foundation for human development: proceedings of the Conference Part II, Leipzig, October 31th*, pp. 117-119.
14. Holovchuk, Y. and Serebnytska, L. (2020), “Marketing commodity policy such as improvement tool competitiveness of the enterprise”, *Agrosvit*, vol. 1, pp. 61-68. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.1.61>
15. Executive Committee of the Kryvyi Rih City Council (2025), available at: <https://kr.gov.ua/pro-vikonannya-byudzhetu-krivorizkoyi-miskoyi-teritorialnoyi-gromadi> (Accessed 10 Sept 2025).

Стаття надійшла до редакції 20.09.2025 р.